

Željko Oset

**SLOVENSKA
AKADEMIJA ZNANOSTI
IN UMETNOSTI IN
NJENO SOOČANJE
Z »DRUŽBENO
KRIZO« OB KONCU
OSEMDESETIH LET**

» **A**kademiki (jugoslovanskih akademij, op. Ž. O.) se srečujemo, in v redu je, če se pogovarjamo o zadevah, ki zadevajo akademije ter pustimo druge stvari ob strani. Do zdaj nam je to uspevalo. Pred očmi imam nekoliko daljšo perspektivo, ne le pojutrišnjega dne, in ni mi treba dajati nikakršnih koncesij, ker jih v teh krogih od mene nihče ne pričakuje in tudi ne zahteva. Vendar mislim, da se bodo nekega dne tudi te stvari začele urejati, kakor se morajo, in takrat bo lahko naša Akademija most, po katerem se bodo

zadeve poravnale, da ne bodo to zmeraj nogometiški.«¹ Misel, ki jo je v spominih septembra 1990 zapisal predsednik SAZU Janez Milčinski, navajam, ker je pomenljiva z več vidikov. Milčinski je z njo nakazal vsaj tri bistvene elemente: razumevanje vloge akademikov oziroma znanosti in umetnosti v medrepubliških odnosih, odnos med akademijami pod težo vključevanja intelektualcev v razgreto razpravo o ustavnih reformah (zvezni in republiški) in nacionalnem vprašanju ter različna pričakovanja oblasti od akademij. Ob tem velja primerjati oceno, da so bile na kongresu Zveze pisateljev Jugoslavije, ki je potekal od 18. do 20. aprila 1985, manjše razlike med »režimskimi« in opozicijskimi pisatelji znotraj republike kakor pa med kulturniki sorodnega svetovnega nazora.²

V razpravi zato nameravam prikazati dejavnosti akademije ob koncu osemdesetih, ko so kulturne in družbene spremembe³ vplivale na preobrazbo akademije, njene družbene vloge in samopodobe. Ključna pozornost bo namenjena spremembam zakona in statuta oziroma prizadevanjem akademije za doseg avtonomije in statusa najvišje slovenske znanstvene in umetnostne inštitucije. Pozornost bo namenjena sodelovanju z jugoslovanskimi akademijami, ki ima pomemben vpliv na ravnanje predsedstva SAZU v zadržanosti objavljanja komentarjev na zadeve, ki so jih ocenili kot politična vprašanja. Kot politično vprašanje je bila označena prošnja tednika Mladina za stališče akademije do fenomena glasbene skupine Laibach, zapiranje rudnika uranove rude Žirovski vrh, problematika amandmajev k zvezni in republiški ustavi, opredelitev in objava stališča v procesu proti četverici, predlog zakona o univerzi oziroma opredelitev do statusa avtonomije in ocene vodilnih na Univerzi v Ljubljani o revanšizmu slovenske (Demosove) vlade. Posebna celovita skupina so opredelitve SAZU do Akademije znanosti in umetnosti Kosovo in njenih dopisov oziroma kosovske problematike.⁴ Razlog za to je bilo stališče Janeza Milčinskega, da akademija zaradi svojih obveznosti do drugih jugoslovanskih akademij ne more komentirati političnih vprašanj. Zaradi tega so se pojavljali očitki o neodločnem, počasnem odzivanju SAZU oziroma kar neodzivanju. Med odzivi lahko izpostavim protest predsedstva SAZU februarja 1988 ob objavi dnevniških zapisov Edvarda Kocbeka za leti 1975–1976. Sporen je bil del, v katerem je Kocbek zapisal, da je Bratko Kreft nasprotoval njegovemu članstvu v SAZU. Zato je predsedstvo na predlog podpredsednika Krefta objavilo kronologijo dogodkov ob predlaganju Kocbeka za člana SAZU.⁵ Zadržano stališče SAZU je bilo na resni preizkušnji po napadih srbskih medijev na Milčinskega in SAZU februarja 1989 ter reakciji SANU na

1 Milčinski, *Leta za pet drugih*, str. 208.

2 Repe, *Jutri je nov dan*, str. 41–42; Rotar, *Slovenščina in slovenstvo*, str. 230–238.

3 Vodopivec, *Od Pohlínove slovnice do samostojne države*, str. 399–406.

4 SAZU, Predsedstvo 1987–1989; SAZU, Predsedstvo 1990–1992.

5 Kocbek, *Dnevnik 1975–1976*, str. 1547; SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 2.

stališča SAZU do dogajanja na Kosovem 27. februarja 1989. Predsedstvo SAZU se je odločilo, da ne prične javne polemike, saj je ocenilo, da bi to škodilo odnosu med akademijami. V predsedstvu so menili, da morajo akademije predstavljati most v razmerah skrhanih medrepubliških odnosov.⁶ Akademija tudi tedaj ni želela komentirati političnih vprašanj, oblikovala pa je stališča v skladu s svojimi pristojnostmi in poslanstvom. Po mnenju akademika Franceta Bernika je bila akademiji zaradi te države prihranjena marsikatera zadrega oziroma nepremišljena poteza. Ob tem pa je Bernik poudaril, da je »vodstvo Akademije s predsednikom Milčinskim na čelu globoko dojelo duha zadnjih družbenih sprememb, ko je podprlo težnjo po strokovnem in nazorskem pluralizmu članstva in po kar največji odprtosti do vseh visoko kakovostnih pojavov v naši znanosti in umetnosti, brez vneprejšnjih zadržkov ali ideoloških blokad.«⁷

Akademik Janez Milčinski je vodenje akademije prevzel marca 1976, potem ko ga je dolgoletni predsednik Josip Vidmar, ki je vodenje SAZU prevzel po smrti akademika Frana Ramovša oziroma izvolitvi 27. oktobra 1952,⁸ »določil za svojega naslednika«. Janez Milčinski je v spominih zapisal, da mu je Vidmar na hodniku po seji rekel: »Predsedništvo akademije bom odložil in predlagal vas. Lahko razmislite.« Milčinski je funkcijo sprejel (izvoljen je bil na tajnih volitvah), kljub temu da je dojemal Vidmarja kot »simbol, ki je sodil v predsedniško sobo, bil v njej, in v njej naj bi po moji predstavi vedno ostal.«⁹ Z novim predsednikom je prišla tudi nova politika znotraj akademijskega sodelovanja, predvsem pa prizadevanja za okrepitev prepoznavnosti akademije v javnosti in pri družbenopolitičnih organizacijah ter Raziskovalni skupnosti Slovenije. Ob tem naj omenim, da je Milčinski na prvi seji predsedstva po prevzemu funkcije predsednika 8. julija 1976 opozoril na »nujno popularizacijo dela SAZU in njenih inštitutov«. V razpravi, ki je sledila, so bila podana zelo različna stališča. Zato je bil sprejet sklep o seznanjanju javnosti z objavami v Delu in Koledarju Prešernove družbe.¹⁰ Predsedstvo akademije se je odzvalo z intenzivnejšo promocijo svojih aktivnosti v medijih in tudi tujini, vključevanjem v razpravo priprave strategije dolgoročnega razvoja znanstvene politike ter povečanim zanimanjem za zgodovino ustanove in njenih predhodnic.¹¹ Vprašanje prisotnosti v medijih so obravnavali večkrat. Ob tem naj dodam, da so problem predstavitve akademije v predsedstvu SAZU zaznali že sredi šestdesetih let, ko so se odločili, da bodo organizirali novinarske

6 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 14.

7 Bernik, *Slovenska akademija znanosti in umetnosti: od 1992 do 2002*, str. 82–83.

8 Milko Kos (ur.): *Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti: 5. knjiga*. Ljubljana: SAZU, 1954, str. 41.

9 Milčinski, *Leta*, str. 189–190.

10 SAZU, Predsedstvo 1976–1978, mapa 2–3. Tukaj je mišljeno predvsem poznavanje raziskovalnih nalog SAZU.

11 Menart, *Slovenska akademija znanosti in umetnosti*, str. 3–14.

konference ob izidu publikacij in dogodkih.¹² Razpravo o družbenem ugledu so marca 1978 razširili tudi na merila za članstvo. Podpredsednik Kuhelj je poudaril pomen kandidatove afirmacije v slovenskem, jugoslovanskem in evropskem merilu. K temu je akademik Rakovec dodal, da bi moralo biti »vodilo in merilo pri predlaganju kandidatov poleg njihove znanstvene reputacije tudi družbeno moralne kvalitete«.¹³ V nadaljevanju razprave o kandidatih za članstvo so člani razreda za matematične, fizikalne, kemijske in tehniške vede (septembra 1978) ocenili, da je akademija potisnjena »na rob znanstvenega delovanja, ima premalo vpliva v strokovnem življenju«. Predlagali so, da bi »akademija oziroma njeni razredi nastopali sicer ne kot odločujoči razsojevalci, pač pa kot nosilci velike družbeno-moralne odgovornosti«. Do podobnih ugotovitev je prišel razred za medicinske vede.¹⁴ Občutek »odrinjenosti« se zrcali v oceni podpredsednika Kuhlja, ki se je 25. oktobra 1979 udeležil posveta republiškega komiteja za raziskovalno dejavnost, kjer so analizirali uresničevanje načrta za leta 1976–1979 in ocene možnosti razvoja za obdobje 1981–1985, da je »bilo navzočim malo znanega o delovanju akademije«. Po predstavitvi izkušnje podpredsednika Kuhlja je tajnik razreda za umetnost ugotovil in izrazil negotovanja, da se »SAZU ne vabi in ne vpraša za mnenje za noben pristop, k projektom pomembnim za naš narod in da je nezadostno financirana tako glede na njeno dejavnost, kot na njeno pomembnost, kar je sicer bilo že nešteto krat in danes ponovno ugotovljeno«.¹⁵ Predsedstvo je sprejelo sklep, da bo skrbelo za obveščanje javnosti in za ustrezno zastopanje akademije v kulturnem in znanstveno-raziskovalnem utripu. V tem kontekstu je pomembna odločitev predsedstva SAZU junija 1980, da se delegatom akademije sporoči, da se morajo o stališčih posvetovati s svojo »bazo« (razredi, predsedstvom SAZU). Še pomembnejši je poziv predsednika, da »člani in raziskovalci SAZU ne prikrivajo pripadnosti akademiji (kot) najvišji znanstveni in umetniški ustanovi Slovencev«.¹⁶

Daljnosežne spremembe so jugoslovanske akademije doživele po sprejemu zakona o združenem delu. O vprašanju družbene vloge akademij je potekala razprava na plenarni seji Sveta akademij SFRJ junija 1977. Kot zanimivost naj navedem, da so na seji obravnavali krepitev mednarodnega sodelovanja, predvsem z zahodnonemškimi, francoskimi in skandinavskimi akademijami. Predsednika sveta so pooblastili, da opravi pogovore z zveznimi funkcionarji o vlogi in mestu znanosti in kulture v družbi in v zvezi s tem o vlogi in mestu akademij, ki bi ga morale te imeti pri pripravah politike razvoja znanosti in kulture v SFRJ.¹⁷

12 SAZU, Predsedstvo 1964–1971, mapa 2.

13 SAZU, Predsedstvo 1976–1978, mapa 12.

14 SAZU, Predsedstvo 1976–1978, mapa 14.

15 SAZU, Predsedstvo 1979–1980, mapa 4.

16 SAZU, Predsedstvo 1979–1980, mapa 8.

17 SAZU, Predsedstvo 1976–1978, mapa 8.

Stališča in smernice je 15. novembra 1977 podal sekretar predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc na sestanku aktiva članov Zveze komunistov vseh jugoslovanskih akademij znanosti in umetnosti, ki ga je organiziral Izvršni komite CK ZKJ.¹⁸ Predstavitev stališč je potekala v sklopu priprav na enajsti kongres ZKJ oziroma ob oceni o uresničevanju sklepov desetega kongresa in o nadaljnji samoupravni preobrazbi znanosti. Dolanc je izpostavil, da je znanost potrebno razumeti znotraj družbenih odnosov in procesov, ki potekajo v družbi. Izpostavil je odgovornost komunistov za stanje v znanosti, za idejno in politično orientacijo v »naših najvišjih znanstvenih ustanovah, ki jih je potrebno upoštevati v razmerah mnogonacionalne, ekonomsko sorazmerno nerazvite države«. V razpravi, ki je sledila, je bil poudarjen pomen izbora članov akademij in medakademijskega sodelovanja. Pri slednjem so ugotovili, da je odigralo zelo pomembno vlogo v medakademijskem, s tem pa tudi v medrepubliškem zблиževanju. Na posvetu je bila izpostavljena potreba po združevanju raziskovalnih potencialov na državni ravni ter preseganju republiških in pokrajinskih okvirov.¹⁹ Predstavljena stališča so bila del strategije Zveze komunistov Jugoslavije pri povečanju vpliva na družbo. Ta proces se je pričel z zlomom »liberalizma«, sprejemom federalne ustave in poudarjeno močjo partije na desetem kongresu maja 1974.²⁰ Na podlagi pripomb na okrogli mizi Temeljne raziskave v naravoslovnih, tehničnih, biotehničnih in medicinskih vedah in okrogli mizi za področje družbenih ved, ki ju je organizirala SAZU,²¹ je bil decembra 1979 sprejet zakon o raziskovalni dejavnosti, ki je spremenil status inštitutov, delujočih v okviru SAZU. Na osnovi zakona o združenem delu in zakona o raziskovalni dejavnosti je republiški komite za raziskovalno dejavnost pripravil predlog novega zakona o SAZU. V predlogu je bilo predvideno, da bi oblikovali tri skupine inštitutov: za področje humanističnih ved, zgodovinskih ved in prostorskih ved. Predsedstvo je temu predlogu nasprotovalo, saj je bilo to v nasprotju s konceptom enotnega programa akademije. Akademija je namreč pripravila in februarja 1979 na Raziskovalni skupnosti Slovenije prijaviła srednjeročni program Kulturna in naravna dediščina slovenskega naroda. Ob tem naj izpostavim vzročno-posledično povezavo med načrtom razvoja in pridobitvijo sredstev za reševanje prostorskega problema.²²

Predsednik Milčinski je podporo konceptu enotnega programa akademije zagotovil pri Sergeju Kraigherju, članu predsedstva SFRJ in članu predsedstva CK ZKJ.²³ Ta proces se je zaključil na skupščini SAZU 19. novembra 1981, na kateri je bil sprejet sklep o ustanovitvi Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

18 SAZU, Predsedstvo 1976–1978, mapa 10.

19 Mijanovič, Pogovor z akademiki komunisti, str. 23.

20 Čepič, Oživiljanje politične revolucionarnosti, str. 1119–1122.

21 SAZU, Predsedstvo 1979–1980, mapa 1–4.

22 SAZU, Predsedstvo 1979–1980, mapa 5.

23 Prav tam.

Ustanovitev centra je Milčinski označil kot pomembnejšo prelomnico od »novih predpisov«, predvsem zaradi sprejema skupnega multidisciplinarnega programa, ki je zaobjel raziskovalne naloge inštitutov in jih tesneje povezal z akademijo.²⁴ Delo med akademijo in inštituti oziroma ZRC je še naprej koordiniral oddelek za načrtovanje in usklajevanje znanstvenoraziskovalnega dela.²⁵

Poleg tega je zakon o SAZU urejal ključna vprašanja za akademijo (tako jih je pred začetkom javne obravnave januarja 1980 označil Milčinski): organizacijsko strukturo, opredelitev perspektive dela na posameznih področjih raziskovalne dejavnosti, predlaganje članov, mandatno dobo predsedstva in vključevanje SAZU v družbeno dogajanje. Ob tem naj poudarim, da je razprava o organizacijski strukturi akademij in članstvu potekala na seji Sveta akademij februarja 1980 v Novi Gorici. Razpravljalci so presojali o najprimernejšem številu članov akademij, pogojih za izvolitev, o sestavi predsedstva in mandatni dobi tega kolektivnega organa akademij. Na podlagi teh smernic je bil pripravljen zakon o SAZU, ki je uvedel načela samoupravljanja in formaliziral vpliv oblasti na akademijo.²⁶ Zakon, ki je bil v Skupščini SRS sprejet 25. novembra 1980, je v prvem členu določal, da SAZU »s svojo dejavnostjo prispeva k razvoju samoupravne socialistične družbe«. Še natančneje je ta dejavnost SAZU opredeljena v petem členu, kjer je zapisano, da »SAZU sodeluje pri idejni opredelitvi temeljnih vprašanj znanosti in umetnosti, razvija marksistično teorijo in metodologijo na različnih področjih znanosti in umetnosti ter povezuje znanstvenike in umetnike, ki s svojim teoretičnim znanjem in praktičnimi izkušnjami lahko vplivajo na ustvarjalno uporabo marksističnih spoznanj na posameznih področjih znanosti in umetnosti. Pri tem sodeluje z marksističnimi centri, zlasti z marksističnimi centri univerz in Marksističnim centrom pri Centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije.« Iz novega zakona je izpadlo določilo, da je SAZU najvišja slovenska znanstvena in umetniška ustanova, dodan pa je bil člen, ki je določal, da je potrebno pridobiti predhodno mnenje RK SZDL o kandidatih za članstvo in funkcijo predsednika, obeh podpredsednikov in glavnega tajnika oziroma članov ožjega predsedstva.²⁷

Razprava o spremembah zakona o SAZU se je pričela v začetku leta 1987. Pobudo za spremembo je na februarski seji predsedstva 1987 podal razred za umetnost. Razred je v razpravi o kandidatih za nove člane ocenil, da je potrebno poskrbeti za spremembo odnosa družbe do akademije in njenih dejavnosti. Osnova za oceno je bila neuspešnost kandidatov za družbena priznanja, ki jih je predlagala akademija. Na omenjeni seji je bil izpostavljen primer akademika Mateja Bora, ki se je odpovedal kandidaturi za Prešernovo nagrado, ker je

24 Milčinski, Pozdravni govor, str. 11–12.

25 SAZU, Predsedstvo 1981–1983, mapa 9.

26 Prim. Hribar, Slovenska osamosvojitvev in kultura, str. 544–561.

27 Menart, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, str. 29–30.

predvideval odklonilen odnos komisije. Razred je zato predlagal, da bi se »razred oziroma akademija kot celota angažirali pri vprašanih umetnosti, jezika in kulture, vendar ne kot vsiljevalec kakršnih koli normativnih kodeksov, ampak s svojim lastnim delom, z večjo navzočnostjo v sredstvih obveščanja in javnih polemikah«. Ugotovili so, da »določena aktivnost članov vendarle obstaja in to v najrazličnejših oblikah. Predsedstvu so na podlagi ocene o zaostrovanju družbene krize predlagali, da se bolj oglašava v javnosti s svojimi stališči.«²⁸ Tine Hribar je akademiji priznal javno delovanje v osemdesetih, vendar je ocenjeval, da je SAZU glede na svoj položaj storila premalo – primat so prevzele fakultete, Slovenska matica in Društvo slovenskih pisateljev. Posebej slednje društvo naj bi »opravljalo tisto, kar bi morala akademija.«²⁹ Predsedstvo se je zato odločilo, da bo petdesetletnico obstoja akademije leta 1988 proslavilo z obsežnim knjižnim programom edicij »trajne vrednosti za našo zgodovino znanosti in umetnosti, še posebej pa za vnovično potrditev naše narodne samobitnosti.«³⁰ Pomemben del proslave je bil seznanitev in opredelitev predsedstva do preteklosti. Posebej velja izpostaviti biografije članov SAZU. Med umrlimi člani so bili navedeni Leonid Pitamic, Rihard Zupančič, Aleš Ušeničnik, France Veber in Karel Oštir, torej člani, ki so bili po drugi svetovni vojni bodisi izključeni bodisi so izstopili. Med izbrisanimi člani ni bil naveden zunanji dopisni član Todor Pavlov, ki je bil izključen po informbiroju. Omenjena poteza je bil prvi korak v soočanju s preoblikovanjem akademije po drugi svetovni vojni in tudi lakmusov papir avtonomnosti akademije. Proces se je zaključil, ko je leta 1996 akademija rehabilitirala Franceta Vebra, Aleša Ušeničnika in Leonida Pitamica in jim vrnila članstvo z vsemi častnimi pravicami.³¹

Razred za umetnost je bil v javnosti pogosto primerjan z Društvom slovenskih pisateljev kot pomembnim pobudnikom civilnih in izobraženskih protestov. Ob tem velja, da so člani razreda sodelovali v aktivnostih DSP. Izpostaviti velja sodelovanje akademikov na izrednih literarnih večerih v organizaciji DSP junija in julija 1988, ki so sledili procesu proti četverici. Sodeloval je tudi častni član SAZU Josip Vidmar, ki sicer ni bil več član društva DSP.³² Društvo je svoja stališča posredovalo javnosti, akademija pa je bila pri tem precej zadržana. Takšen primer predstavlja tudi opredelitev do skupnih programskih jeder, ki so bila zasnovana na podlagi sklepov enajstega kongresa ZKJ, podobno kot zakon o SAZU in tudi vloga akademij v družbi. Akademija je ob obravnavi skupnih programskih jeder

28 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 1.

29 Hribar, *Slovenska osamosvojitev in kultura*, str. 548–549.

30 Milčinski, *Pozdravni nagovor*, str. 16.

31 Bernik, *Slovenska akademija znanosti in umetnosti od petdesetletnici*, str. 381–387; Bernik, *Slovenska akademija znanosti in umetnosti*, str. 43; Grafenauer-Puhar, *Naroda ne konstituira le jezik*.

32 Zlobec, *Pisatelji za demokracijo*. Prim. Repe, *Jutri je nov dan*, str. 41–46.

v šolstvu sprejela izjavo, da »predlagani načrt skupnih programskih jeder v celoti zavrača v sedanji obliki«. Po oceni Janeza Menarta je akademija izdala izjavo, ki je zaradi omiljenosti »pri ljudeh šla v glavnem kot v copatah neopaženo mimo«. Ključno vlogo pri protestih sta imela Janez Menart³³ in Ciril Zlobec. Njuna stališča so odmevala po celotni Jugoslaviji.³⁴ DSP je sprejelo izjavo, ki je dobila podporo pri slovenski politiki. Razprava o reformi šolstva se je nadaljevala, kljub soglasni zavrnitvi skupnih jeder.³⁵ V razpravi o spremembah zakona o usmerjenem izobraževanju je na povabilo IS sodelovala akademija. Njeno stališče je predstavil oziroma uporabil Ciril Zlobec na seji skupščine SRS 12. februarja 1987.³⁶ Razprava o ureditvi šolstva se je nadaljevala, saj je Zavod za šolstvo SRS želel izmeriti vzgojno-izobraževalne učinke. K sodelovanju je akademijo aprila 1987 povabil podpredsednik IS SRS Boris Frlec. Ob tem bi opozoril, da so imeli različne preference pri dajanju mnenj. Največji interes je pokazal razred za umetnost, ki je izrazil pripravljenost za sodelovanje v morebitni posebni komisiji, ki bi jo SAZU sestavila za povezavo z Zavodom za šolstvo SRS, tretji razred in razred za medicinske vede pa sta se aktivneje posvetila reševanju problema in izvedbe podiplomskega študija. Na koncu je konec septembra SAZU poslala mnenje dveh razredov o osnutku študije Krepitev obsega in kvalitete podiplomskega študija, dva pa oceno reforme osnovnega šolstva.³⁷ Na predlog akademika Peklenika je bila februarja 1988 ustanovljena komisija za osnovno, srednje, višje in visoko šolstvo.³⁸

Razred za umetnost je na februarski seji predsedstva leta 1987 predlagal spremembo zakona o SAZU, ki ga bi dopolnili z določilom »SAZU je najvišja slovenska znanstvena in kulturna ustanova«, izbrisali pa bi določilo, v katerem ima RK SZDL pravico dajati soglasje h kandidaturam. Razred je predlog izoblikoval ob obravnavi kandidatov za članstvo. Namestnik tajnik razreda za umetnost Ciril Zlobec je člane ožjega predsedstva povabil na sejo razreda.³⁹ Iz zapisnika ni razvidna obravnava na sejah predsedstva, vendar kljub temu lahko ugotovimo, da je prišlo do spremembe prakse pri kandidiranju. Na to opozarjata razprava o merilih za kandidate in ocena Franceta Bernika, da je »vodstvo dojelo pomen družbenih sprememb, ko je podprlo težnjo po strokovnem in nazorskem pluralizmu članstva in po kar največji odprtosti od vseh visoko kakovostnih pojavov v naši znanosti in umetnosti, brez vnaprejšnjih zadržkov ali ideoloških blokad«. ⁴⁰

33 Menart, *Slovenec v Srboslaviji*, str. 109.

34 Gabrič, *Zaostrenost nacionalnih odnosov*, str. 1166–1168.

35 Gabrič, *Kulturna obzorja v osemdesetih*, str. 1219–1222.

36 SAZU, *Predsedstvo 1987–1989*, mapa 1.

37 SAZU, *Predsedstvo 1987–1989*, mapa 3–4.

38 SAZU, *Predsedstvo 1987–1989*, mapa 7.

39 SAZU, *Predsedstvo 1987–1989*, mapa 2–3.

40 Bernik, *Slovenska akademija znanosti in umetnosti*, str. 82–83.

Delno so se razprave o spremembi zakona dotaknili predlogi amandmajev k zvezni ustavi. Akademija je bila v obravnavo vključena tako na ravni republike kakor na ravni jugoslovanskih akademij. Na ravni akademij se je razprava pričela na pobudo SANU, ki je na podlagi ocene, da amandmaji spreminjajo status in položaj raziskovalne dejavnosti, sklicala sestanek predstavnikov akademij. Na posvetu 4. februarja 1988 v Beogradu je bil sprejet sklep, da akademije organizirano pristopijo k izdelavi pripomb k amandmajem, predvsem tistih, ki imajo kakršnokoli povezavo z raziskovalno dejavnostjo.⁴¹ Vprašanje ustavnih sprememb je močno zaposlovalo SANU, ki kljub spremembam republiških ustav in s tem tudi posegom v zvezno ustavo, diametralno nasprotnim stališčem do dopolnil ali sprejemu nove zvezne ustave, ni vrglo puške v koruzo. Tako je oktobra 1990 organiziralo znanstveni sestanek »Ustav Jugoslavije i preobražaj jugoslovenskog društva«. Po daljši razpravi je predsedstvo SAZU sprejelo odločitev, da se posveta udeleži akademik Anton Vratuša. Sprejet je bil sklep, da se z Vratušo dogovorijo o predstavitvi stališč, upravnega direktorja pa so pooblastili, da se pozanima o načrtih akademij glede udeležbe na posvetu. Po sestanku je SANU posredovalo pobudo za ustanovitev Medakademijskega odbora za vprašanje ustavne ureditve in družbenega sistema. Predsedstvo SAZU se je s pobudo zgolj seznanilo.⁴²

SAZU se je že pred tem na pobudo predsedstva SRS vključila v razpravo o ustavnih spremembah. V ta namen je predsedstvo na SAZU povabilo predsednika Skupščine SRS Mirana Potrča, ki je 9. novembra 1987 seznanil akademike z osnutki predlogov amandmajev k zvezni ustavi. S to problematiko se je ukvarjala posebna komisija, ki je pripravila stališče, o katerem so razpravljali vsi razredi in osnovna organizacija ZK SAZU. O poteku razprave na akademiji se je zanimal tudi Milan Kučan, ki je podpredsednika Roberta Blinca na pogovoru o stanju znanosti v Sloveniji opozoril, da pričakuje mnenje akademije do maja 1988, saj gre v danem primeru za »občutljivo politično vprašanje«. Končna verzija stališča,⁴³ ki jo pripravila komisija pod vodstvom akademika Alojzija Finžgarja, je bila sprejeta na izredni seji predsedstva SAZU 19. aprila 1988. Stališče je sestavljeno iz ocene stanja, načelnih pripomb o paketu amandmajev in sugestij k posameznim predlogom amandmajev. Ključna ugotovitev je bila, da amandmaji ne upoštevajo različnosti (pri tehnološki politiki in varstvu okolja) oziroma razvitosti republik in pokrajin. Zato so izrazili nasprotovanje enotni strategiji tehnološkega razvoja Jugoslavije, ki ne upošteva razvojnih razlik. Pri pripravi stališča so upoštevali javno mnenje, saj so izpostavili, da pri ekonomskih rešitvah ni resnejšega javnega nasprotovanja. Menili so, da kompromis med delegatskim

41 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 7.

42 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 3–4.

43 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 8.

in sistemom neposrednih volitev ne bo mnogo prispeval k »potrebni in učinkoviti demokratizaciji političnega sistema«. Opozorili so, da je vprašanje vzgoje in izobraževanja v izključni pristojnosti in odgovornosti republik in avtonomnih pokrajin. Načelno so zavrnilo usmeritev, ki posega na »občutljiva področja narodove samobitnosti in suverenosti, izražene v konkretnih pravicah republik, ki so priznane že v sedanji ustavi«. Pogrešali pa so amandma, ki bi predvideval načelno usmeritev Jugoslavije pri vključevanju »v tokove sodobne znanstvene tehnološke revolucije in njenih zakonitosti«. Dopis je bil poslan Skupščini SRS in Miranu Potrču ter drugim akademijam. Poslan je bil v časopis Delo, ki ga je objavilo v Sobotni prilogi 23. aprila 1988. Stališče SAZU je bilo objavljeno v rubriki Odprta stran za mnenje o ustavnih spremembah. V predsedstvu SAZU so naslov, pod katerim je bilo stališče SAZU objavljeno, označili kot neprimeren. Glavni tajnik je zato zaprosil za uradni popravek besedila, ki je nastal pri redakciji besedila stališča.⁴⁴ Podpredsednik Blinc je na naslednji seji izpostavil vlogo akademika Finžgarja pri pripravi stališča, saj je s tem prispeval k ugledu akademije.⁴⁵

Vprašanje sprememb zakona in statuta o akademiji je ponovno postalo aktualno spomladi 1989 v sklopu razprave o kandidatih za nove člane. V razpravi so ugotovili, da bo potrebno ob sprejemu novele zakona upoštevati pravico razreda do enega kandidata za dopisnega člana, saj se to določilo kljub sklepom ni upoštevalo. Kršitve sklepov o številu kandidatov so sprožale trenja med razredi.⁴⁶ Razred za umetnost je opozarjal na preskromno zastopanost akademikov razreda v članskem sestavu. To so utemeljevali z »izredno širokim ustvarjalnim zaledjem in enakovrednim zapisom znanosti in umetnosti v nazivu ustanove«, ob tem pa se je razred zavedal, da bi prehitro naraščanje števila članov utegnulo škoditi ugledu akademije.⁴⁷ Predsednik Milčinski je tako na seji predsedstva 25. aprila 1989 predlagal ustanovitev komisije za pripravo dopolnitev in sprememb zakon o SAZU. Komisija, ki so jo sestavljali glavni tajnik akademik Janez Batis kot vodja in člani akademiki Alojzij Finžgar, Dušan Moravec in Peter Gosar, je bila potrjena na redni skupščini.⁴⁸ Prvi osnutek je komisija pripravila do konca leta 1989. Predsedstvo je vztrajalo pri formulaciji, da je SAZU najvišja znanstvena in umetnostna ustanova, kljub ugotovitvam, da je podobno definirana tudi univerza. Na podlagi pripomb razredov je komisija do junija 1990 pripravila dopolnjen predlog zakona o SAZU, ki je šel v kroženje po razredih. Komisija za pripravo osnutka zakona se je ob tem odločila, da bodo s pripravo končne verzije počakali do seznanitve z novimi tezami slovenske ustave.⁴⁹

44 Predsedstvo SAZU: Maksimum naj določijo predpisi, str. 22. SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 9.

45 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 6–9.

46 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 13.

47 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 15.

48 SAZU, Skupščina 1981–1983, mapa 21.

49 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 3–4.

Na dinamiko oblikovanja predlogov sprememb zakona o SAZU je vplival sprejem amandmajev k slovenski republiški ustavi, ki so bili sprejeti oktobra 1989. Podpredsednik Blinc je na seji predsedstva 21. novembra 1989 opozoril, da sprejeti amandmaji k republiški ustavi spreminjajo ureditev znanstvenoraziskovalne dejavnosti. Zaradi bojzani, da bi lahko nova ureditev prinesla neugodne posledice, je pripravil dopis z naslovom: »Priprava novega zakona o raziskovalni dejavnosti z določenimi predlogi in opozorili, ki naj bi jih upoštevali pri novem urejanju tega področja.« Predsedstvo je obravnavalo Blinčev predlog in ga sprejelo kot predlog predsedstva SAZU, s katerim je seznanilo republiške organe.⁵⁰ S tem pa se prizadevanja SAZU niso zaključila, saj je v oblikovanju slovenskih izhodišč znanstvenoraziskovalne politike videla svojo priložnost. Podpredsednik Blinc je na seji predsedstva 10. maja 1990 predlagal, da mora akademija »sedaj, ko se polagajo novi temelji v naši republiki, prevzeti zelo aktivno vlogo pri vplivanju na znanstveno politiko v Sloveniji. Akademija je z JAZU, v sklopu oblikovanja predloga za konfederalne pogodbe med Slovenijo in Hrvaško med julijem in oktobrom 1990, razpravljala o možnostih koordiniranja znanstvenih politik obeh republik.⁵¹

To je bilo toliko bolj pomembno, ker je bila s koncem leta 1989 ukinjena Raziskovalna skupnost Slovenije, pripraviti pa je bilo potrebno predlog Globalnega načrta strategije razvoja znanosti v Sloveniji za obdobje 1991–1995. Naloge je prevzel Znanstveni forum, ki pa je imel nekaj začetnih težav pri poslovanju. SAZU je zavrnila sodelovanje, saj je ocenila, da »gre za še eno paralelno znanstveno inštitucijo, poleg parlamenta, SAZU, obeh univerz in Zveze raziskovalnih organizacij Slovenije«. ⁵² Po spremembah koncepta dela in personalnih zamenjavah v iniciativnem odboru se je junija 1990 akademija odločila, da bo ponovno sodelovala pri delu foruma.⁵³

Tako kot pri obravnavi amandmajev k zvezni ustavi je slovenska oblast povabila akademijo tudi k pripravi pripomb na osnutek republiške ustave. Generalne pripombe in predloge za področje znanstvene dejavnosti je pripravila delovna skupina, ki je bila sestavljena iz članov predsedstva. Predloge akademikov je zbral glavni tajnik Janez Batis. Za kulturno področje je osnutek pripomb pripravil akademik Janez Menart. Pripombe in sugestije k predlogu osnutka Ustave RS je predsedstvo poslalo v začetku januarja 1991 predsedniku skupščine in ustavni komisiji izvršnega sveta.⁵⁴ Ob sprejemu poziva predsednika skupščine dr. Franceta Bučarja novembra 1990 je predsedstvo sprejelo sklep, da

50 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 17.

51 Repe, *Jutri je nov dan*, str. 56; SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 4.

52 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 2.

53 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 3.

54 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 6.

se bo zavzemalo za ureditev statusa SAZU v ustavi. Predlog ustave je namreč predvideval, da je univerza najvišja pedagoška in znanstvena ustanova.⁵⁵

Ob obravnavi predloga ustave in predlogov razredov za nove člane med novembrom 1990 in februarjem 1991 so se kot ključna vprašanja izpostavila: status ZRC SAZU, omejitev števila članov, starostna omejitev pri kandidiranju za funkcije, razširitev predsedstva z izvoljenimi člani razredov in obravnava posebej pomembnih dejavnosti (izvajanje programa Naravna in kulturna dediščina, Slovar slovenskega knjižnega jezika in biografski leksikon).⁵⁶ Nov moment pri dopolnitvi predloga zakona je bil sprejem zakona o zavodih in seznanitev s tezami zakona o raziskovalni dejavnosti ter poslabšanje odnosov med republikami. Slednje je vidno v obravnavi pripomb predloga na seji predsedstva 28. februarja 1991, ko so vsi razredi predlagali preoblikovanje petega člena, ki je opredeljeval sodelovanje akademije. Namesto formulacije SAZU sodeluje v SFRJ in tujini so predlagali SAZU sodeluje v domovini in tujini.⁵⁷

S sprejemom zakona o zavodih in zakona o raziskovalni dejavnosti je bila odpravljena formalna ovira za dokončanje zakona o SAZU.⁵⁸ Najtrši oreh pri pripravi zakona o SAZU je ostala določitev odnosa SAZU-ZRC SAZU. O tem je 29. aprila 1991 potekal posvet pri sekretarju za raziskovalno dejavnost in tehnologijo Republike Slovenije dr. Petru Tancigu. Razpravljali so o ustanoviteljstvu ZRC, ureditvi premoženjskih pravic med akademijo in ZRC, upravljanju in imenovanju direktorja ter financiranju ZRC.⁵⁹ Predsedstvo je bilo zadržano do sprememb statusa, saj je zagovarjalo idejo enotne akademije. Zaradi ocene, da bo rešitev težko najti čez noč, je predsedstvo zavrnilo predlog tajnika Bajta aprila 1991, da bi volitve novih članov preložil na kasnejši čas. V sklopu sprememb zakonov na področju znanosti in visokega šolstva bi rad izpostavil stališče predsedstva, da se SAZU aktivno vključi v problematiko univerz. Za angažiranje so se odločil na podlagi ocene, da sodi vprašanje v okvir nalog akademije, predvsem v zvezi z raziskovalnim delom. Ugotovili so, da odgovorni na »univerzi vsakršno poseganje s strani vlade zavračajo in označujejo z revanšizmom ter se tako univerza zapira sama vase in ne ukrepa ničesar za reševanje neustreznega stanja.«⁶⁰ Po sprejemu zakona o raziskovalni dejavnosti je bila odpravljena formalna ovira za sprejem zakona. Komisija za pripravo zakona in statuta je k sodelovanju povabila pravnika dr. Lojzeta Udeta. Prav tako se je seznanila z novim zakonom o Hrvaški akademiji znanosti in umetnosti, ki je bil sprejet junija 1991.⁶¹ Razprava o določitvi razmerja

55 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 5.

56 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 5.

57 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 7.

58 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 7–8.

59 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 9.

60 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 9.

61 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 11.

SAZU do ZRC se je vlekla kot jara kača in je prehajala v burno razpravo.⁶² 20. julija 1994 je akademija dobila nov zakon, po katerem je opredeljena kot najvišja nacionalna znanstvena in umetnostna ustanova.⁶³

Statut SAZU je bil sprejet na skupščini akademije 24. februarja 1982. Izpostaviti bi želel člen, ki je opredeljeval sodelovanje z drugimi jugoslovanskimi akademijami. Tako je bilo zapisano, da »SAZU sodeluje z akademijami znanosti in umetnosti v drugih socialističnih republikah in pokrajinah SFRJ, se dogovarja z njimi o skupnih nalogah in izvajanju teh nalog in v ta namen skupaj z njimi ustanavlja skupne organe«.⁶⁴ Sodelovanje je potekalo v medakademijskih odborih Sveta akademij znanosti in umetnosti SFRJ. V MO je potekalo znanstveno sodelovanje, po mnenju Milčinskega so bili MO »nekakšen most med republikami in obenem most med republikami«. Most s tujino je predstavljal svet, ki je sklepal splošne pogodbe o mednarodnem sodelovanju, kar je bila osnova za sklenitev pogodbe članice sveta s tujo akademijo. Na sejah sveta so obravnavali načelna vprašanja statusa znanstvenoraziskovalnega dela in razpravljali o mednarodnem sodelovanju. Kot je poudaril Janez Milčinski, se je »Svet akademij poskušal izogibati tem, ki bi lahko pripeljale do razhajanja«.⁶⁵ V tem kontekstu naj navedem dogodke po burni javni reakciji SANU zaradi sodelovanja SAZU pri resoluciji iz Cankarjevega doma 27. februarja 1989. Predsedstvo SAZU se je odločilo, da ne prične javne polemike, saj so ocenili, da bi to škodilo odnosu med akademijami. Menili so, da morajo akademije predstavljati most v skrhanih medrepubliških odnosih. Zato je delegacija SAZU na naslednjo sejo sveta akademij odnesla v srbohrvaščino prevedene izjave iz Cankarjevega doma in izjavi SZDL Slovenije in ZB Slovenije. Predsedstvo se je strinjalo z mnenjem predsednika, da morajo v teh že tako »skrhanih medrepubliških odnosih ostati na nivoju in med seboj po možnosti povezati vsaj jugoslovanske akademije«. Poročilo Milčinskega o seji je bilo jedrnato: »Seja je potekala korektno in umirjeno.«⁶⁶ Kljub prizadevanju za ohranitev akademskih odnosov oziroma znanstvenega sodelovanja je sodelovanje zašlo v krizo že leta 1990. SAZU je v letu 1990 za medakademijsko sodelovanje porabila samo 35 % sredstev. Še nižji delež porabljenih sredstev je bil pri mednarodnem sodelovanju, kjer je bilo porabljenih 26 % sredstev. Do upada mednarodnega sodelovanja je prišlo zaradi težave akademije pri pridobivanju deviz in zaradi odpovedi prihoda tujih znanstvenikov in kulturnikov.⁶⁷ Ob tem naj navedem, da je Milčinski odpovedi gostov iz tujine ob proslavi petdesetletnice

62 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 13–16.

63 Bernik, *Slovenska akademija znanosti in umetnosti*, str. 42.

64 Menart, *Slovenska akademija znanosti in umetnosti*, str. 30–32.

65 Milčinski, *Leta*, str. 191–194.

66 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 15.

67 SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 7.

SAZU 13. oktobra 1988 ocenil kot odraz negotovosti ob razmerah v Jugoslaviji. Jugoslavija je bila s perspektive zahoda krizno žarišče. Da je tako, se je odražalo v odsotnosti predsednikov akademij na proslavi in seje sveta akademij (Dušan Kanazir, Vuk Filipović in Mirče Džurović), ki je bila največja dotlej. Kljub temu je predsednik SAZU v poročilu predsedstvu navedel, da je »sodelovanje med republikami je ob tej slovesnosti presešlo pričakovanja«. ⁶⁸

Z zakonom o organizaciji in delovanju republiške uprave julija 1991 je bila odpravljena pristojnost Zavoda za medjunarodnu naučno, prosvjetno-kulturnu i tehničku saradnju za območje Slovenije. ⁶⁹ Zaradi vojnih razmer je bilo urejanje odnosov v svetu neizvedljivo. Upravni direktor SAZU Bojan Plavc je septembra 1991 ocenil, da bo »po vsej verjetnosti SAZU v prihodnje sama sklepala pogodbe o sodelovanju s tujimi akademijami«. ⁷⁰ Predsedstvo SAZU si je prizadevalo pridobiti pravno nasledstvo po Svetu akademij znanosti in umetnosti SFRJ oziroma pogodb o mednarodnem sodelovanju, ki so bile sklenjene. Uradno je SAZU iz sveta izstopila oktobra 1991, vendar so se njeni člani še naprej zavzemali za znanstveno sodelovanje v MO. O razdelitvi kvot za mednarodno sodelovanje so se pogovorili na sestanku, ki ga je januarja sklical predsednik HAZU, akademik Ivan Supek, kot zadnji predsednik sveta akademij. SAZU je večkrat izrazila pripravljenost za sodelovanje z ostalimi jugoslovanskimi akademijami. Svoja prizadevanja je usmerila k navezovanju stikov z Zahodno Evropo, pojasnjevala je slovenska stališča za samostojnost ter lobirala za mednarodno priznanje Slovenije. SAZU je spremljala dogajanje na jugoslovanskih akademijah. Predsedstvo SAZU je razpustitev Akademije nauka i umetnosti Kosova označilo za »nezakonito in neskladno z merili, ki vladajo – oziroma bi morala vladati – v odnosih do akademij znanosti in/ali umetnosti v civiliziranih državah«. Poudarili so, da bo SAZU sodelovala z ANUK kot z »akademijo druge države v medsebojnem obveščanju in sodelovanju, tako med obema predsedstvoma, kakor tudi med člani razredov in medakademijskih odborov«. Predsednik Milčinski je poudaril, da je dopisni član ANUK in SANU ter da je skupaj s kolegi iz SANU sodeloval pri ustanovitvi ANUK. ANUK je pričakovala protest sveta akademij, ki pa takrat ni več deloval. ⁷¹ Pomirjevalno je na razmere v Jugoslaviji želela delovati Evropska akademija znanosti in umetnosti s sedežem v Salzburgu, ki je na sestanek povabila predsednike akademij iz nekdanje Jugoslavije. Sestanek so se udeležili predstavniki vseh akademij iz nekdanje Jugoslavije z izjemo vojvodinske akademije znanosti in umetnosti. Tema srečanja je bila razprava o trenutnih razmerah na območju nekdanje Jugoslavije in iskanje možnosti za njeno premagovanje. Ob obravnavi

68 Milčinski, *Leta*, str. 200–202; SAZU, Predsedstvo 1988–1990, mapa 12.

69 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 11.

70 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 11.

71 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 13.

vabila je predsednik akademije Janez Milčinski izpostavil: »Z zadovoljstvom ugotavljam, da je SAZU tudi doslej kljub vsem pretresljivim dogodkom obdržal svojo dostojno, tolerantno in pomirljivo držo s korektnimi odnosi do drugih akademij.« Na srečanju so sprejeli Salzburško deklaracijo, ki je predvidevala aktivnosti akademij za umiritev vojne na Hrvaškem in napetosti med republikami. Dogovorili so se, da se bodo naslednjič srečali v Sarajevu, vendar zaradi vojne srečanja ni bilo.⁷²

Predsedstvo SAZU se je na predlog prvega razreda odločilo, da bo selektivno navezalo stike z akademijami iz nekdanje Jugoslavije. V načrtu je bila obnovitev dela v medakadmejskih odborih. Na podlagi znanstvenega interesa in odnosa akademij do Slovenije je šesti razred predlagal navezavo stikov s HAZU, ANU BiH in MANU.⁷³

V spominih je Milčinski izpostavil dve ključni usmeritvi pri vodenju akademije: delovanje v zakonskih okvirih in prizadevanje za korektne odnose med akademiki. Nanj je močno vplivala izkušnja ohladitve odnosov med univerzitetnimi profesorji po letu 1971 oziroma po koncu partijskega »liberalizma«. Obe stališči sta ključni za razumevanje odnosa SAZU do procesa proti četverici. Stališče je predsedstvo sprejelo na sestanku 29. julija 1988. Seje predsedstva namreč zaradi odsotnosti večine članov ni bilo mogoče sklicati. Do procesa se je predsedstvo opredelilo na podlagi zaskrbljenosti za »usodo štirih mladih ljudi« in v okviru svojih pristojnosti oziroma statuta, ki določa, da SAZU »sodeluje pri obravnavi perečih družbenih vprašanj«. Ugotovili so, da je bila zaradi uporabe srbohrvaščine v sodnem procesu kršena slovenska ustava. Dan po sestanku je bila ustanovljena Komisija za človekove pravice, katere naloga je bila ocena skladnosti zakonodaje z mednarodnimi normami in ustavo, kar se tiče človekovih pravic ter vključitve SAZU pri noveliranju kazenskega zakonika. Vodja komisije je bil akademik Aleksander Bajt. Komisija je zaradi pomanjkanja ustreznih strokovnjakov razmišljala, da bi se priključila k delu podobne univerzitetne komisije. Do pridružitve ni prišlo, zato je bila komisija konec novembra 1988 ukinjena.

Predsedstvo so presenetili »odjek procesa z množičnimi čustvenimi izkazovanji v Sloveniji in nekritične, prav tako čustveno do kraja napete reakcije v sredstvih obveščanja, pri organih in posameznih predstavnikih v drugih republikah, pa še kritičen, včasih tudi napet odziv v inozemstvu«.

Razred za naravoslovne vede je zanimalo, zakaj stališče ni bilo objavljeno, saj se je z njim strinjala večina članov akademije, temveč je bilo poslano samo političnemu vodstvu SRS: predsedniku Skupščine SR Slovenije Miranu Potrču, predsedniku predsedstva ZKS Milanu Kučanu, predsedniku RK SZDL Jožetu

72 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 16, 18.

73 SAZU, Predsedstvo 1990–1992, mapa 16.

Smoletu in predsedniku predsedstva SRS Janezu Stanovniku. Milčinski je poudaril, da »od posredovanja zaznamka in sporočila široki javnosti v tem trenutku ne mogli prispevati k ustreznemu reševanju odprtih vprašanj, pač pa menimo, da moramo s to listino seznaniti predsednike drugih akademij v Jugoslaviji, prav zato, ker se na sodelovanje z njimi tudi sklicujemo«. ⁷⁴

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

SAZU, Predsedstvo SAZU.

SAZU, Skupščina SAZU.

Literatura

Batis, Janez (ur.). *Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti: 36. knjiga*. Ljubljana : SAZU, 1985.

Batis, Janez (ur.). *Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti: 42. knjiga*. Ljubljana : SAZU, 1992.

Bernik, France (ur.). *Slovenska akademija znanosti in umetnosti ob petdesetletnici*. Ljubljana : SAZU, 1988.

Bernik, France. *Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Od 1992 do 2002*. Maribor : Litera, 2005.

Čepič, Zdenko. Oživljanje politične revolucionarnosti. Jasna Fischer (et al. ur.). *Slovenska novejša zgodovina : od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije : 1848–1992*. Ljubljana : Mladinska knjiga, INZ, 2005, str. 1117–1125.

Gabrič, Aleš. Zaostrenost nacionalnih odnosov. Jasna Fischer (et al. ur.). *Slovenska novejša zgodovina : od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije : 1848–1992*. Ljubljana : Mladinska knjiga, INZ, 2005, str. 1165–1174.

Gabrič, Aleš. Kulturna obzorja v osemdesetih. Jasna Fischer (et al. ur.). *Slovenska novejša zgodovina : od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije : 1848–1992*. Ljubljana : Mladinska knjiga, INZ, 2005, str. 1219–1225.

⁷⁴ SAZU, Predsedstvo 1987–1989, mapa 11–12.

Grafenauer, Bogo, Puhar, Alenka. Naroda ne konstituira le jezik, ampak predvsem zgodovinski spomin. *Delo*, 31, 12. 4. 1989, str. 4.

Hribar, Tine (ur.). *Vloga znanosti pri oblikovanju strategije razvoja SR Slovenije*. Ljubljana : SAZU, Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, 1981.

Hribar, Tine. Slovenska osamosvojitev in kultura (Znanost – umetnost – izobraževanje). *Nova revija*, 9, 1990, št. 95, str. 544–561.

Kocbek, Edvard. Dnevnik 1975–1976. *Nova revija*, 6, 1987, št. 65–66, str. 1542–1557.

Kos, Milko (ur.). *Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti: 5. knjiga*. Ljubljana: SAZU, 1954.

Menart, Janez. *Slovenska akademija znanosti in umetnosti : oris in prikaz njenega nastajanja in delovanje v jubilejnem petdesetem letu*. Ljubljana : SAZU, 1988.

Menart, Janez. *Slovenec v Srboslaviji : kulturno-politični spisi*. Ljubljana : Knjižna zadruga, 2001.

Mijanovič, Koča. Pogovor z akademiki komunisti v IK predsedstva CK ZKJ : kritična in ustvarjalna razprava. *Komunist*, 21. 11. 1977, str. 23.

Milčinski, Janez. Pozdravni govor. France Bernik (ur.). *Slovenska skupščina Slovenske akademije znanosti in umetnosti ob petdesetletnici : 1938–1988*. Ljubljana : SAZU, 1989, str. 7–18.

Milčinski, Janez. *Leta za pet drugih*. Ljubljana : Prešernova družba, 1990.

Predsedstvo SAZU: Maksimum naj določijo predpisi. *Delo*, 29, 23. 4. 1987, str. 22.

Repe, Božo. *Jutri je nov dan : Slovenci in razpad Jugoslavije*. Ljubljana : Modrijan, 2002.

Rotar, Janez. *Slovenščina in slovenstvo : pojavi, izkušnje, pogledi*. Maribor : Obzorja, 1996.

Stipčević, Aleksandar (ur.). *The council of academies of sciences and arts of Yugoslavia 1948–1978*. Skopje : Svet akademij znanosti in umetnosti SFRJ, 1980.

Vodopivec, Peter. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države : slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja*. Ljubljana : Modrijan, 2010.

Zlobec, Jaša (ur.). *Pisatelji za demokracijo*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1989.